

IZHAJA VSAK ČETRTEK
UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
34100 Trst, Ulica Valdirivo 36,
telefon 60824. Pošt. pred. (ca-
sella postale) Trst 431. Poštni
čkovni račun Trst, 13978341
Poština plačana v gotovini
T E D N I K

NOVI LIST

Posamezna številka 1.000 lir
N A R O Č N I N A
Letna 35.000 lir. Za inozem-
stvo: letna naročnina 40.000
lir. — Oglasi po dogovoru.
Sped. in abb. post. II gr. 70%
S E T T I M A N A L E

ŠT. 1753

TRST - ČETRTEK 27. SEPTEMBRA 1990

LET. XL.

Potrební so izredni ukrepi in ne izredni zakoni

Predsednik republike očitno noče biti sodoben Cirenej, ki prenaša križ iz kraja v kraj in prosi odpuščanja za žrtve mafije, kamore in ostalega organiziranega kriminala. Očitno mu tudi niso všeč besede, ki jih je napisal glavni urednik dnevnika »La Repubblica« Scalfari, češ da zaradi svoje ga križevega pota Cossiga postaja čedalje bolj siv in da kaže čedalje resnejši obraz. Znani časniki Piero Ottone pa v isti številki pravkar omenjenega dnevnika piše o »žalostnem zatonu« italijanskega vodilnega sloja ter celo omenja rojevanje druge italijanske republike.

Vse to je posledica zadnjega in tudi tokrat krutega zločina, ki ga je izvršila sicilijanska mafija, ko je pod njenimi streli padel 38-letni sodnik Rosario Livatino. Zločinci so ga ubili, ko se je s svojim avtomobilom peljal iz rojstnega kraja Canicatti v službo na sodišče v Agrigento. Na kraj zločina je iz Rima takoj prišel predsednik republike Cossiga in med drugim izjavil, da Italija s takšno sramoto, kot sta mafija in ostali organizirani kriminal, nikakor ne more ustopati v Evropo. Samo dan kasneje pa je predsednik republike žalostno priznal, da v nekaterih italijanskih deželah državna oblast sploh ne obstaja, da so sodstvo, policija in druge državne institucije dejansko nemočne.

Mafija, kamora in ostali organizirani kriminal so v zadnjih mesecih okrepili svojo dejavnost predvsem seveda v Kalabriji, na Siciliji in v Kampanji, vendar so svoje niti razpredli široko po državi, tako da prihaja do tipičnih mafijskih zločinov tudi izven dežel, kjer je takšna zločinska dejavnost takorekoč nekaj običajnega. Poznavalci razmer pravijo, da se je organizirani kriminal silno okrepil, ker je od njega odvisna trgovina z mamili, poleg tega se v roke mafijcev in podobnih zločincev stekajo ogromne vsote denarja v obliki podkupnin in nekako dolžnostnih »nagrad«, ki jih mafiji in tovariši prejemajo ob dražbah in licitacijah javnih del ter ob raznih podeljevanjih državnega denarja »revnemu in zaostalemu jugu«. Gre za dejavnost, ki je v južnih predelih države tako razširjena, da se zdi že nekaj naravnega. Jasno je, da imajo pri takem ravnanju svoje prste vmes tudi javni upravitelji in politiki, kar je eden glavnih vzrokov za neučinkovitost in v bistvu za neuspeh boja proti takim zločincem.

dalje na 7. strani ■

Predsednik Kučan na zborovanju pri Kazljah

»Uresničevanje pravic manjšine je preizkus za demokratičnost države«

Kakih šest tisoč ljudi se je v nedeljo, 23. t.m., udeležilo vseljidskega zborovanja ob 45-letnici zmage nad nacifašizmom, ki so ga priredili občinski odbori Zveze združenj borcev Primorske na gmajni med Kazljami in Štorjami na sežanskem Krasu.

Po pozdravu Emila Škerlja, predsednika Zveze borcev iz Sežane, ki je prisotne nagovoril v imenu organizatorjev, je pred mikrofonom stopil predsednik Združenja aktivistov in invalidov narodnoosvobodilnega gibanja na Tržaškem ter Združenja bivših političnih preganjancev iz Trsta Srečko Colja. V svojem nagovoru je poudaril zvestobo bivših aktivistov vrednotam in idealom narodnoosvobodilnega boja. Za te ideale je ogromno ljudi — je dejal — trpelo in umrlo, zaradi česar ne moremo dovoliti, da bi kdorkoli razvrednotil ta boj. Obžaloval pa je dejstvo, da demokratična Italija, ki se sicer sklicuje na iste vrednote odporništva, ne izpolnjuje obvez do slovenske narodne skupnosti, ki živi v njenih mejah.

V imenu Vsedržavnega združenja partizanov Italije ANPI je v italijanščini spregovoril Arturo Calabria. Navezal se je med drugim na polemike v zvezi s poveljnimi pokoli v severni Italiji. Označil jih je za napade desničarskih krogov, ki hočejo tudi s takimi akcijami sabotirati vzpostavljanje novega sožitja med Vzhodom in Zahodom. Zaradi tega, je poudaril Calabria, se bo združenje ANPI še odločneje borilo za

ohranjanje vrednot, ki jih predstavlja protifašistični boj.

Slavnostni govornik na prireditvi je bil predsednik predsedstva Slovenije Milan Kučan. Ugotovil je najprej, da so se Primorci prvi uprli raznarodovalnemu fašističnemu pritisku in so se v zavesti o pomenu tega boja množično med drugo vojno vključili v prekomorske brigade, v zavezniške enote na drugih bojiščih, v oddelke IX. korpusa in tudi v italijanske partizanske enote. Govornik je nato obravnaval vrednote demokracije in svobode, za katere se je opredelil velik del slovenskega naroda, ko se je uprl okupatorju. Poudaril je, da »slovenski narod potrebuje objektivno sodbo o medvojnih in povojnih dogodkih pri nas, ne njihovega prevrednotenja«. Vsekakor, je menil predsednik Kučan, so tedanji dogodki del preteklosti in temu je služilo pravno dejanje v Kočevskem Rogu ter vrsta dejanj, ki so sledila izjavi predsedstva Slovenije o pomiritvi in spravi. Preteklost naj nas zato ne bi več zaposlovala. Zazrli naj bi se v prihodnost. Govornik je izrazil željo, da bi Slovenija postala domovina vseh Slovencev, ki si to želijo. Zgodovinski resnici, je dejal Kučan, naj se da prosto pot, »tudi zato, da ne bi padla senca nerazsodnih povojnih dogodkov na celotno narodnoosvobodilno vojno, na partizansko gibanje in na vse slovenske partizane«.

dalje na 2. strani ■

Minister Dular na obisku na Goriškem

Minister za Slovence v zamejstvu in zdomstvu dr. Janez Dular nadaljuje z obiski pri Slovencih v Italiji. Potem ko je na začetku poletja bil pri Slovencih na Tržaškem, je v petek, 21. t.m., obiskal Gorico, kjer je imel vrsto pogovorov s predstavniki Sveta slovenskih organizacij, Slovenske kulturno gospodarske zveze, Slovenskega gospodarskega združenja, s slovenskimi duhovniki, z goriškim županom Scaranom in z župani ter voditelji svetovalskih skupin v občinah Števerjan, Sovodnje in Doberdob. Sestal se je dalje s predstavniki tistih političnih strank, v katerih se politično udeležujejo Slovenci ali zanje volijo.

Kot že prej na Tržaškem in zlasti na Koroškem je minister Dular med drugim

izrazil željo, da bi Slovenci v zamejstvu izoblikovali skupno predstavništvo, ki naj vzdržuje stike tako z oblastmi v Sloveniji kot tudi s tistimi v Italiji. Poudaril je splošno stališče slovenske vlade, da hoče imeti stike z vsemi Slovenci ne glede na njihovo svetovnonazorsko prepričanje ali politično pripadnost.

Med svojim obiskom v Gorici si je minister Dular, ki ga je spremljal predstavnik slovenskega zunanjega ministrstva, ogledal Katoliški in Kulturni dom ter prostore Katoliškega glasa. Obisk se je končal v poznih večernih urah. Član slovenske vlade je napovedal podoben obisk tudi pri Slovencih v videmski pokrajini, to je v Beneški Sloveniji, Reziji in Kanalski dolini.

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 30. septembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 »Marco Polo«, dramatisirana zgodba; 11.00 Za smeh in dobro voljo; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovenec; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Šport in glasba; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 1. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Vozlišča; 9.30 Doživljati rojstvo; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 »Morje« — včeraj, danes, jutri; 12.40 Dekliški zbor Alenka iz Steverjana; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Tako ali drugače?«; 14.30 Naravoslovje malo drugače; 16.00 Simfoniki RTV Slovenije; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.40 Mladi val; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ TOREK, 2. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Rezija '89; 9.30 Zalostne zgodbe o veselih Kraševcih; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Vsak je svoje starosti kovač; 12.40 Moški zbor Franc Zgonik iz Branika; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Simfoniki RTV Slovenija; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Goriške gostilne; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SREDA, 3. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Glej, kaj ješ; 12.40 Mešani zbor Lojze Bratuž iz Gorice; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Na goriškem valu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na goriškem valu; 15.30 Skladatelj Dane Škerl; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Literarne podobe; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 4. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Slovenski esej; 9.30 Čas trobentic in čas kostanja; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Demetra, pridobljena zemlja; 12.40 Moški zbor Fantje izpod Grmade; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Akademski pevski zbor Tone Tomšič iz Ljubljane; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Jugoslavija po letu 1945; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PETEK, 5. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.30 To je življenje; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.40 Mešani zbor Oton Župančič iz Štandreža; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Pa si velja zapomniti!«; 14.30 Od Milj do Devina; 16.00 Akademski pevski zbor Tone Tomšič iz Ljubljane; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Kulturni dogodki; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 6. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Violinist Črtomir Šiškovič in pianist Igor Lazko, sopranistka Olga Gracelj in pianistka Neva Merlak, godalni kvartet Glasbene matice in klarinetist Miran Košuta; 12.00 Rezija in Kanalska dolina; 12.40 Moški zbor Štmaver; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 In exilium; 16.00 Violinist David Žerjal, flautistka Erika Bužecan, klarinetist Marko Štoka, pianista Aljoša Starc in Beatrice Zonta; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Spreminjanje etnične strukture v Jugoslaviji; 18.00 Marko Sosič: »Slovo«, radijska igra; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157. Odgovorni urednik: dr. Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

Polna pooblastila Gorbačovu - konec komunizma

Vrhovni sovjet je predsedniku Gorbačovu podelil pred dnevi pooblastila za izvedbo gospodarske reforme v državi. Do 31. marca leta 1992 bo moral Gorbačov poskrbeti za prehod od sedanjega planskega v tržno gospodarstvo in za uveljavitev novega gospodarskega reda. Ustrezni načrt bo Gorbačov predložil Vrhovnemu sovjetu 15. oktobra.

Zahodni komentatorji ugotavljajo, da predstavljajo polna in izredna pooblastila Mihailu Gorbačovu konec »perestrojke«, saj se je Gorbačov obvezal za uveljavitev povsem novega gospodarskega reda in ne le za »preureditev« (perestrojko) obstoječega. Znani italijanski časnikar Arrigo Levi poudarja, da gre za konec komunizma kot takšnega, kajti novi gospodarski red ne bo ne reformirani komunizem ne »tržni« socializem, temveč »mešani gospodarski sistem«, kot danes pravimo sodobnemu kapitalizmu. V tem sistemu imamo oblike državnega in zasebnega gospodarstva.

Že omenjeni komentatorji opozarjajo tudi na globoke ustavne spremembe, ki bodo spremljali prehod v novi gospodarski sistem. Sovjetska zveza ne bo več centralistična, temveč federativno urejena država, v kateri bodo posamezne republike imele široke pristojnosti. Marsikdo poudarja, da sta obe reformi (gospodarska in ustavna) med seboj tesno povezani, a da bo

uspeh gospodarske reforme dejansko odvisen od ustavne reforme, saj bodo gospodarski načrt, ki ga bo Gorbačov moral izvesti v roku 550 dni, morale izvajati po posameznih republikah, se pravi, da bo pri tem odločilnega pomena predvsem počutje prizadetega prebivalstva.

Marsikdo pa ima dvome glede možnosti resnične gospodarske preobrazbe v Sovjetski zvezi. Arrigo Levi na primer piše, da se tržno gospodarstvo ne more uveljaviti samo z zakonom ali z zakonskim odlokom. Treba je po njegovem predvsem zagotoviti sodelovanje različnih političnih in gospodarskih dejavnikov, ki jih zdaj kratkomalo ni. V tržnem gospodarstvu morajo nastopati — pravi Levi — podjetniki, vlagatelji in upravitelji proizvodnih sredstev. Vsi ti novi dejavniki pa se ne morejo pojaviti čez noč ali na ukaz Mihaila Gorbačova. »Nihče poleg tega trenutno ne more vedeti, kako se bodo obnašali novi »ustavni in politični dejavniki«, ki se bodo pojavili z novo ustavno ureditvijo države. Gre za posamezne republike, za nove stranke, za sindikate in za množico proizvajalcev ter potrošnikov«, pristavlja Levi.

Polna, izredna pooblastila predsedniku Gorbačovu predstavljajo zato skok v neznano, čeprav je že sedaj jasno, da je komunizma 73 let po oktobrski revoluciji za res konec.

Uresničevanje pravic manjšine...

■ nadaljevanje iz strani 1

Zgodovinska resnica pa bo pokazala tudi nekaj drugega, je dejal govornik, in sicer, da bi slovenska zahodna meja bila bistveno drugačna, če ne bi bilo narodnoosvobodilne borbe in partizanske vojske.

Danes se v luči nastajajoče skupne evropske hiše meje odpirajo, je dejal Kučan in v tem smislu se tudi Slovenija zavzema za dobrososedske odnose z Italijo. Pri tem je obravnaval tudi problematiko manjšin. V tej zvezi je dejal, da morajo mednarodni sporazumi zagotavljati dobro počutje ljudi, »še posebej glede položaja manjšin, saj se slovenska manjšina v Italiji mora še vedno in že desetletja boriti za svojo naravno človeško in politično pravico do enakopravnosti v italijanski družbi. Uresničevanje pravic manjšine je preizkus za demokratičnost vsake družbe, tudi italijanske. Želimo, da bi končno napočil čas, ko bo obstoj Slovencev in njihova enakopravnost priznana povsod, kjer živijo in ko se jim ne bo treba boriti posebej za vsako šolo, za vsak vrtec, ko bo slovenščina imela svojo veljavo in bo njena uporaba tudi z zakonom zaščitena. Do tega imamo pravico in to smo dolžni zahtevati! Ta zahteva nas hkrati zavezuje, da svojo politiko do manjšin še naprej gradimo na temeljih evropske demokratične tradicije, uresničujoč načelo popolne enakopravnosti manjšin z večinskim narodom. Prepričani smo, da je v narodnostno mešanih družbah mogoče uveljaviti enakopravno sožitje manjšine z večinskim narodom le tako, da večina pre-

uzame zavestno zavezo, da bo zagotavljala vse pravice manjšinam ter njihovo osebno varstvo, ne glede na njihovo številčnost in ne glede na to ali so enake pravice zagotovljene tudi pripadnikom njenih manjšin v sosednjih državah. Varstvo manjšine je trajna dolžnost večinskega naroda in za presojo o učinkih te zaščite je bistveno počutje manjšine«.

Govor v Kazljah je bil tudi priložnost, da je predsednik predsedstva Slovenije obravnaval sedanjí politični trenutek v Sloveniji in Jugoslaviji. Poudaril je, da slovenski narod hoče utrjevati svojo suverenost in demokratičnost in da je povezanost z Jugoslavijo mogoča le na prostovoljni izbiri slovenskega naroda. Spregovoril je o novi slovenski ustavi, ki naj bi zagotovila vse politične in narodne zahteve Slovencev ter bi predstavljala temelj za urejanje odnosov z drugimi narodi Jugoslavije. »Tudi zato,« je dejal Kučan, »mora biti sprejeta kot rezultat najširšega soglasja državljanov republike Slovenije«.

Bogati kulturni spored, ki je sledil Kučanovemu govoru, so sooblikovali pihalni orkester iz Divače, Tržaški partizanski pevski zbor »Pinko Tomažič« in recitatorji iz Sežane.

—o—

Trije zbori slovenskega parlamenta bodo v teh dneh razpravljali o uresničevanju slovenske suverenosti, obenem pa določili osnutek nove slovenske ustave. Parlament bo tudi sprejel posebno deklaracijo o urejanju odnosov v Jugoslaviji.

Srečanje v Aosti

V Aosti se je 22. t.m. sestal Koordinacijski odbor manjšinskih strank evropske liste »Federalizem«. Predstavniki Union Valdôtaine, Sardinske akcijske stranke, Slovenske skupnosti, Okcitanskega avtonomističnega gibanja, liste Südtirol, Zveze beneškega ljudstva in Južnega gibanja so razpravljali o sedanjem političnem trenutku in o vlogi manjšinskih in avtonomističnih sil. Valdostanski poslanec Luciano Caveri je orisal notranji italijanski položaj in vpliv, ki ga ima na probleme manjšinskih skupnosti. Zastopnik Slovenske skupnosti, deželni podtajnik prof. Andrej Bratuž je v tej zvezi opozoril na stališča in zahteve slovenske manjšine. Podčrtal je sodelovanje slovenske stranke v procesu demokratizacije v Sloveniji in opozoril na evropske težnje nove slovenske oblasti in države.

ZAŠČITA SLOVENCEV V DEŽELNEM SVETU AOSTE

Dvanajst deželnih svetovalcev Union Valdôtaine je pred dnevi vložilo v deželnem svetu avtonomne dežele Doline Aoste predlog resolucije v korist pravičnega zaščitnega zakona za Slovence v Italiji. Kot poroča Slovenska skupnost v posebnem tiskovnem poročilu, podpisniki ugotavljajo, da italijanska ustavna načela o varstvu manjšin ostajajo za Slovence neuresničena, zlasti kar zadeva javno rabo slovenskega jezika v odnosih z oblastmi. Tudi sedanjí vladni osnutek zaščitnega zakona vsebuje predloge, ki nižajo raven zaščite, ki jo predvidevajo ustavna načela in Londonški memorandum ter Osimski sporazum. Zato svetovalci francosko govoreče manjšine v Aosti pozivajo deželni svet, naj poseže pri najvišjih državnih oblasteh in zahteva čim hitrejšo odobritev zaščitnega zakona, ki naj spoštuje ustavo in zagotovi pravico do rabe slovenskega jezika v odnosu z oblastmi na vsem ozemlju, kjer je manjšina zgodovinsko naseljena, ter uresniči duha mednarodnih obveznosti, ki jih je sprejela Italija.

Gre torej, ugotavlja Slovenska skupnost, za nov sad sodelovanja in solidarnosti med manjšinami. Podoben dokument je pred časom predlagala tudi svetovalska skupina Južnotirolske ljudske stranke v deželnem svetu Tridentinske-Južne Tirole.

—o—

Pred dnevi je odletelo na zalivsko področje osem italijanskih lovskih bombnikov vrste Tornado, ki bodo ščitili italijansko brodogradnjo v zalivskih vodah. Prvič po drugi svetovni vojni so italijanska bojna letala operativno namenjena na področje izven italijanskega zračnega prostora.

—o—

7. oktobra bodo v Avstriji parlamentarne volitve. Iztekel se bo mandat slovenskemu koroškemu poslancu Karlu Smolleju, ki je bil v dunajski parlament izvoljen na listi zelenih. Smolle je dal pobudo za mednarodni seminar o spremembah na Vzvodu in narodnih skupnostih, ki bo v soboto, 29. in nedeljo, 30. t.m., na Dunaju. O položaju Slovencev v Italiji bo poročal deželni svetovalec Slovenske skupnosti Bojan Brezigar.

Iz osnutka nove slovenske ustave

V Sloveniji je v polnem teku postopek za izoblikovanje nove slovenske ustave. Osnutek je dejansko že skoraj v celoti sestavljen in že napovedujejo skorajšnji začetek razprave v slovenskem parlamentu oziroma skupščini. Iz dnevnega tiska povzemamo nekaj uvodnih določil nove ustave.

»Republika Slovenija je — beremo v osnutku — suverena država, ki temelji na pravici slovenskega naroda do samoodločbe. Republika Slovenija je država slovenskega naroda in vseh njenih državljanov.« Slovenski narod je torej izvirni pobudnik in temeljni nosilec svoje nacionalne suverenosti oziroma državne suverenosti republike Slovenije. Ker pa v Sloveniji ne živijo samo Slovenci, pripadajo vsem ljudem temeljne človekove pravice in svoboščine. V republiki Sloveniji pripada oblast ljudstvu, ki jo izvaja neposredno na referendumu oziroma plebiscitu. Na volitvah pa ljudstvo voli svoje predstavnike, ki bodo njegovo oblast izvrševali.

V svojih mednarodnih odnosih republika Slovenija spoštuje načela Ustanovne listine Združenih narodov in druga načela mednarodnega prava. Slovenija ima zastavo, himno in grb. Zastava je belomodrardeča s tremi enakimi vodoravnimi polji. Uradni jezik v republiki je slovenščina.

Uradna jezika sta tudi italijanščina in madžarščina, a le na območjih, kjer živita italijanska in madžarska narodna manjšina.

Poglavju o človekovih svoboščinah sledijo ekonomska in socialna razmerja. Temeljni komponenti tega sistema sta delo in lastnina. Delo je poudarjeno kot vrednota, ki ji država zagotavlja posebno zakonsko varstvo. Ustava opredeljuje tudi varstvo lastnine, pri čemer izhaja iz načela, da je lastninska pravica zagotovljena vsem njenim nosilcem, ni je pa mogoče zlorabljeni v namene, ki bi bili v nasprotju s splošnim družbenim ciljem. Tujci bi lahko pridobili lastninsko pravico le pod pogoji, ki jih določa zakon. Poleg zasebne lastnine, ki zajema individualno, skupno in združeno, ureja ustava tudi javno lastnino. Ta zajema državno lastnino, lastnino lokalnih skupnosti in javno dobro.

Posebno varstvo je predvideno za kmetijstva in druga zemljišča. Poseg na to območje je dovoljen le v primerih, ko gre za zagotovitev funkcionalne rabe teh zemljišč. Zdravo življenjsko okolje je ena temeljnih vrednot in republika je dolžna skrbeti za ustvarjanje vseh pogojev, da se takšno okolje ohrani. Temelj gospodarskega napredka pa je zasebna svobodna prodaja.

Vipavski Križ, drugi dom Svetokriškega

Prav radi objavljamo prispevek Borisa Možine, ki pridno nadaljuje z raziskavami o Janezu Svetokriškem.

(Ured.)

Po poroki Katarine Hrobatove 1654 v Rihemberku z Rihardom Filipussijem je imel šestletni Ivan Svetokriški svoj dom v starem vipavskem mestu Sv. Križ. Grad v Križu so takrat odkupili bogati Attemsi od grofov Thurnov; ti so bili vneti Trubarjevi pristaši in so se zato morali pred preganjalci odseliti v Nemčijo.

Attemsi so od leta 1634 dogradili samostan in v Križ so prišli kapucini.

Mladi Ivan Hrobat je imel pri Filipussijevih svoj drugi dom, tu je preživel deset let svoje mladosti, tu se je navzel »lepe jepavske« govore, se seznanil s kapucini in leta 1664 odšel na Reko, kjer je po enoletnem noviciatu leta 1665 napravil svečanostno zaobljubo.

V Rihemberku je par let po rojstvu Ivana 28. julija 1650 umrla Barbara Hrobat, mati Katarine, kar je bilo za mlado nezakonsko mater zelo huda preizkušnja. Na pobudo Lantierijevih pa je kot ženitovanjski mešetar Iohan Baptista von Lionelli našel ženina in se je Katarina 1654 srečno poročila z Rihardom Filipussijem od Sv. Križa.

Filipussijevi so prišli iz Gradiške ob Soči v Sv. Križ; s poroko Riharda s Katarino Hrobatovo so si opomogli in postali premožni slovenski Križani. Imeli so obsežno zemljiško posest; k temu je seveda prispevala izdatna dota neveste Katarine; saj so pri tej priložnosti tudi Lantierijevi poravnali »svoj dolg«.

Domneva nekaterih naših piscev - raziskovalcev naj bi bil Iohan B. Lionelli beneški plemič

in naj bi Ivana pri študiju v Benetkah ali kakorkoli podpiral, je zgrešena. Lionelli je bil doma iz stare furlanske rodbine iz Krmina in je tudi tam v Krminu 17. avgusta 1664 umrl. Takrat je bil 16-letni Ivan na Reki na enoletnem noviciatu; proti taki domnevi pa govori tudi to, da je imel Ivan v Križu trden dom in mater, ki je skrbela za fanta, a na njegovi življenjski poti ga je spremljala tudi nevidna roka bogatih Lantierijev.

Zakaj Ivan? Sam se že v zaobljubi zapiše na Reki 1665: Io Giovanni B. da Santa Croce — Jaz Ivan Krstnik od Sv. Križa. Podpisuje se tudi kot: globoko udani in ponižni brat Ivan od Sv. Križa; Stari oče mu je bil Ivan, oče je bil Ivan, naravno bi bilo, da je bil tudi za mater Katarino Ivan.

Nekaterim ti moji izsledki niso po godu in jim zato ne pripisujejo večjega pomena; toda mene je gnala vso to dolgo pot želja dr. Mirka Rupla, učitelja Josipa Baliča in še posebno želja dr. Antona Slodnjaka, da razkrijemo skrivnost in dobimo podatke o slovenski materi Ivana Svetokriškega — Katarino Hrobat. Svetokriškega so si lastili naši sosedi Italijani, češ, naučil se je slovenski in vam je napisal sveti priročnik. Razni nepojasnjeni presledki v službovanju Svetokriškega so bili povezani z družinskimi dogodki v Sv. Križu: poroka po poli brata Leopolda 1684 v Dornbergu, poroka pps. sestre Tereze 1684 v Gorici, bolezen in smrt matere; presledki 1689-1690 daje slutiti, da je doma v Križu pripravljaval sveti priročnik.

Hiša Filipussijevih v Vipavskem Križu.

Poroke:

dalje na 6. strani ■

Udeleženci Vilenice na obisku v devinsko-nabrežinski občini

Udeleženci mednarodnega literarnega natečaja Vilenica, ki je potekal v občinskem poslopju v Sežani, so se tudi letos pomudili na obisku v devinsko-nabrežinski občini. Kot lani so na grajskem dvorišču v Devinu priredili literarni večer. Okrog 150 literarnih ustvarjalcev iz 25 držav je v slovenščini, italijanščini, hrvaščini, nemščini, madžarščini in češčini prebralo odlomke iz svojih del. Za poslušalce je bil ta večjezični nastop književnikov enkratno doživetje, k temu pa je seveda prispevalo tudi pravljčno vzdušje devinskega gradu. Na tem večeru je slovenske zamejske umetnike besede zastopal pisatelj Boris Pahor. Prisotnim je prebral odlomek iz svojega romana z naslovom V labirintu, ki je prav pred kratkim doživel prevod v francoščino.

Udeleženci Vilenice so se nato odpravili v Prečnik, v prenovljeno domačo gostilno Sardoč. Sprejem in večerjo je priredila Nabrežinska hranilnica in posojilnica. Ugledne goste je pozdravil najprej predsednik hranilnice Guido Zidarič. V svojem uvodu je na kratko orisal zgodovino devinsko-nabrežinske občine, predstavil pesnika Iga Grudna in spregovoril tudi o znamenitih nabrežinskih kamnolomih. Ob koncu je prisotne opozoril tudi na pomen slovenskih denarnih zavodov za naše gospodarstvo. Prisotne književnike je nagovoril tudi podžupan in deželni svetovalec Ssk Bojan Brezigar, ki je v prvi vrsti opozoril na korenite spremembe, do katerih je prišlo v Evropi v zadnjem času in ki so privedle do uveljavljanja demokracije tudi v vzhodnem delu naše celine. Brezigar pa je k temu dodal ugotovitev, da žal Slovenci v Italiji še vedno čakamo na priznanje naših narodnostnih pravic. Ob koncu svojega govora je priporočil

vsem udeležencem, naj bodo tudi v bodoče dosledni pri zahtevah in uveljavljanju demokracije. Pri tem naj bodo še posebno pozorni na vprašanje zaščite narodnostnih manjšin, ki so sestavni del vse evropske kulture.

Goste je navdušil tudi nastop moškega pevskega zbora Fantje izpod Grmade pod vodstvom dirigenta Iva Kralja. Pevci so predstavili bogat izbor pesmi iz svojega železnega repertoarja. Zaradi navdušenega ploskanja občinstva je moral zbor zapeti še tri pesmi izven sporeda. Za prisrčen sprejem se je gostiteljem v imenu vseh prisotnih zahvalil tajnik Društva slovenskih pisateljev Veno Taufer, ki je obenem napovedal, da se bodo tudi letos udeleženci Vilenice ustavili na obisku pri zamejskih Slovencih.

Književniki so ostali v Prečniku do pozne večerne ure. Med gosti in gostitelji je prišlo do zanimive izmenjave mnenj o sodobnem dogajanju, o kulturi, o manjšinskih vprašanjih, gospodarskih problemih in še marsičem. Na srečanju sta bila med drugimi pomembnimi književniki prisotna litovski pesnik Tomas Venclova, letošnji nagrajenec Vilenice, in slovenski zunanji minister dr. Dimitrij Rupel, ki je poleg svojega političnega delovanja tudi priznan literarni ustvarjalec.

—o—

PRED NOVO SEZONO SSG V TRSTU

Slovensko stalno gledališče bo predstavilo letošnjo sezono v ponedeljek, 1. oktobra, ob 18. uri v veliki dvorani Kulturnega doma. Spregovorila bosta predsednik SSG Jože Pirjevec in ravnatelj Miroslav Košuta. Na srečanju bodo prisotni tudi ustvarjalci prve letošnje predstave — Cankarjevih Hlapcev.

Oktobra se prične nova sezona v DSI

Društvo slovenskih izobražencev bo pričelo svojo sezono rednih ponedeljkovih večerov 8. oktobra, torej mesec dni po uspešnih jubilejnih študijskih dneh Draga 90, ki so zahtevali velik napor organizatorjev. Prireditelji si pravzaprav še niso dobro odpočili, ko je že treba začeti znova.

Začetek ponedeljkovih večerov bo še posebno slovesen, saj bo sovpadel z letošnjimi Koroškimi kulturnimi dnevi, ki jih prireja Slovenska prosveta skupaj s sorodnimi organizacijami v Gorici in Celovcu. Prvi predavatelj v DSI bo arhitekt Peter Fischer, ki bo prisotnim predstavil študijo o koroški arhitekturi.

Seveda prireditelji večerov v DSI še niso podrobno izdelali letošnjega programa, tudi zato ne, ker želijo pustiti nekaj prostora sprotim prilagoditvam in najaktualnejšim temam. Že za oktobra pa je v načrtu predstavitev nove knjige, v kateri so zbrane vse dramske kritike Jožeta Peterlina. Na ta način se želijo člani DSI oddolžiti spominu ustanovitelja društva.

Poleg tega je treba povedati, da je Društvo slovenskih izobražencev pred letošnjo

Drago pristopilo k zamisli za Svetovni slovenski kongres (SSK) in je skupaj s Slovenskim klubom dalo pobudo za predstavitve kongresa vsem tržaškim rojakom. S tem prizadevanjem bo društvo nadaljevalo tudi v novi sezoni v še aktivnejši obliki, saj bodo vse do tedaj, dokler ne bo prišlo do ustanovnega občnega zbora SSK za našo deželo, zbirali prijave novih članov.

To je le nekaj podatkov o načrtih, ki jih ima Društvo slovenskih izobražencev za to novo sezono. Seveda pa se društvo ne bo omejilo samo na predavanja, saj so že v pripravi tudi druge pobude, kot na primer umetniške razstave slovenskih likovnih umetnikov in razne kulturne prireditve kot proslave, okrogle mize in podobno. V glavnem se prireditelji večerov v DSI ne nameravajo oddaljiti od že ustaljene prakse, ki se je v teh letih izkazala za uspešno. S svojimi rednimi sestanki so si pridobili krog prijateljev in rednih obiskovalcev, pa tudi predavatelji radi pridejo v Ulico Donizetti 3, saj imajo zagotovljen tudi precejšen odmev v javnosti in tisku.

TRŽAŠKI OBČINSKI SVET O FOJBAH

Tržaški občinski svet je v ponedeljek, 24. t.m., po daljši, poglobljeni in razvejani razpravi odobril, dejansko soglasno, osrednji del krščanskodemokratske resolucije, ki se zavzema za uvedbo italijansko-jugoslovanske komisije zgodovinarjev za preučevanje dogajanj v zvezi z deportiranci in njihovo usodo ob koncu druge svetovne vojne. Resolucija poudarja, da pobuda nima namena podpihovati sovraštva, ampak ustvariti pogoje, da se podobne tragedije ne ponovijo. Poznanje resnice bo izboljšalo sožitje, predvsem pa bo dokončno ozdravilo nezaceljene rane. Razprava se je odvijala v glavnem na dokaj visoki ravni. Komunistični svetovalec Costa in svetovalec Slovenske skupnosti Lokar sta v svojih posegih poudarila, da bi bilo treba upoštevati tudi predhodna dogajanja predvojnega in medvojnega nasilja nad Slovenci, česar resolucija ne omenja. Med številnimi posegi, naj omenimo nastop socialističnega senatorja in občinskega svetovalca Agnellija, ki je dal pristanek svoje skupine dokumentu, čeravno je menil, da delo takih komisij ni učinkovito ter da bi bilo potrebno predvsem zagotoviti odprtje vseh arhivov za svobodno preučevanje zgodovinarjev.

KONCERT NA REPENTABRU

V repentabrski cerkvi je bil v nedeljo, 23. t.m., drugi koncert iz niza sodobne in stare glasbe, ki ga prireja tržaška komorna skupina Gallus Consort v sodelovanju z radiom Trst A in tržaško pokrajinsko upravo. Nedeljski koncert je bil posvečen skladbam manj znanih avtorjev, ki so se ohranile v raznih furlanskih arhivih. V glavnem gre za skladbe iz 18. stoletja, obdobja, ko so bile napisane številne skladbe za flavto. Nastopil je Gallus Consort, ki ga sestavljajo flavtistka Erika Slama, Miloš Pahor, ki je igral na prečno in kljunasto flavto, čembalistka Dina Slama in Irena Pahor, ki je igrala violo da gamba.

V nedeljo, 30. septembra, bo koncert na temo »Viola da gamba skozi stoletja«. Nastopili bosta Irena Pahor in Dina Slama.

PRAZNIK V DEVINU

Članice in člani pevskega zbora Fantje izpod Grmade in Dekliškega zbora Devinskega pevskiga zbora so v soboto, 22. t.m., priredili prijeten družabni večer, na katerega so povabili prijatelje in dobrotnike. Skupno so se poveselili ob dejstvu, da so postali lastniki obnovljenega sedeža pri devinskem otroškem vrtcu. Zgradbo so člani zbora obnovili in popravili v letih 1987-88, občina pa jo je nato prodala zadrugi »Grmada-Devin«, ki jo sestavljajo pevci in pevke.

Novi sedež devinskih pevskega zbora je pomembna kulturna pridobitev za celotno področje na zahodnem koncu devinsko-nabrežinske občine. Predsednik zbora Fantje izpod Grmade, dirigent Ivo Kralj, je v svojem nagovoru predvsem poudaril velike zasluge, ki jih ima pri celotni zadevi deželni poslanec, župan Bojan Brezigar, saj se je ta vztrajno in odločno prizadeval, da bi zbora dobila svojo streho v Devinu.

**Beri - širi - podpiraj
"NOVI LIST"**

SLOVENCISOLIL PRI MARCELLIANI V TRŽIČU

Očetje frančiškani, ki upravljajo župnjo in prijazno svetišče Marcelliana v Tržiču, so letos ob Malem šmarnu povabili tudi Slovence, naj imajo svoj dan v tej cerkvi. Vsakoletno tradicionalno praznovanje je potekalo od 31. avgusta do 8. septembra. Vsak večer je bil posvečen posebnim temi, kot tudi romanju posameznih župnij, ki so v bližini tega svetišča. Dne 5. septembra so tja poromali Slovenci iz Laškega, Devina, Nabrežine, Doberdoba in Jamelj. Mašna daritev zvečer ob 18.30 je bila lepo oblikovana s petjem ženskega pevskega zbora iz Laškega.

Marijina cerkev imenovana »Marcelliana« je Slovincem, ki težijo na Tržič, poznana po bolnici, kjer imajo duhovno oskrbo frančiškani, po delavskem kaplanu v ladjedelnici, ki je tudi frančiškan in predvsem po starem pokopališču, ki je svojčas bilo nasproti cerkve. Tu so svoj zadnji dom dobili naši predniki, ki so bili rojeni po Krasu in so se odselili v Laško. Veliko ljudi, ko je obiskalo pokopališče, je potem odšlo še v cerkev, kjer je pred Marijino podobo prižgalo svečo v spomin na pokojne in prošnjo za žive ... Danes je to pokopališče prenešeno in je na tem mestu urejen mestni spominski park.

ZBOR HRAST POTUJE V BELGIJO

Zbor »Hrast« iz Doberdoba se te dni odpravlja v Belgijo, kjer se bo udeležil mednarodnega zborovskega tekmovanja, ki bo v nedeljo, 30. t.m., v mestu Maas Michelu. Gre za zahtevno preizkušnjo, ki pa istočasno pomeni tudi lepo priznanje za ta kvalitetni pevski sestoj, ki ga vodi Hilarij Lavrenčič. Zbor bo predstavil vrsto skladb slovenskih skladateljev, ob Vrabcu, Pahorju in drugih pa še dve Mokranjčevi pesmi. Obvezno pesem za natečaj pa je nalašč napisal belgijski skladatelj Piet Swets.

Doberdobski zbor bo v Belgiji gost tamkajšnjega slovenskega društva »Slovesek«. Izseljeniško društvo bo tako priredilo v soboto celovečerni koncert, v nedeljo popoldne pa bodo pevci zbora »Hrast« sodelovali pri slovenski sveti maši v Maas Michelu.

KNJIGA O FAIDUTTIJU IN BUGATTU

V dvorani pri jezuitskem goriškem središču so v sredo, 26. t.m., predstavili ponatis slovite knjige, ki sta jo leta 1919 napisala Luigi Faidutti in Giuseppe Bugatto, najvidnejša predstavnika goriškega in furlanskega katoliškega političnega gibanja ter poslanca v dunajskem parlamentu. Knjiga ima naslov »Dejavnost furlanske katoliške ljudske stranke v zadnjih petindvajsetih letih (1894-1918)« in sta jo poslanca napisala tudi v svojo samoobrambo, saj so jima italijanske oblasti prepovedale povratek v Gorico, češ da sta bila avstrijakana.

Knjigo je ponatisnil goriški Inštitut za socialno in versko zgodovino, predstavil jo je prof. Alberto Cova z univerze v Milanu, prof. Paolo Ziller s tržaškega vseučilišča in časnikar Marko Waltritsch pa sta spregovorila o vlogi, ki so jo furlanski katoličani imeli na političnem prizorišču ter v odnosih do Slovencev na Goriškem.

Romanje župnije Doberdob

Župljani župnije Doberdob smo letos dvakrat romali: najprej maja v Chioggio in v nedeljo, 16. septembra, v Slovenijo. Naš cilj je bila župnijska cerkev v Dobu pri Domžalah. Zato smo naše romanje imenovali od Sv. Martina k Sv. Martinu, saj je tudi tamkajšnji župnijski zavetnik sv. Martin. Čudovito obnovljena baročna cerkev, s prekrasnimi baročnimi oltarji je na nas naredila nepozaben vtis. Župnija se približuje 7.000 prebivalcem in je izredno živa in delavna, saj so v dobrih treh letih obnovili cerkev, župnišče in veliko kaplanijo, kjer imajo verskovzgojni pouk. Vsa okolica naredi na obiskovalca izreden vtis. Vse je urejeno, snažno, ljudje so izredno disciplinirani in pazijo na okolico. Ko smo prišli je bila v cerkvi župnijska nedeljska maša. Avtomobili, ki so bili parkirani pred cerkvijo, so bili lepo v vrstah, nihče ga ni pustil na travnikih, ali pred vhodom. Ko-

Razkazal pa nam je tudi cerkev in prečudovite stare mašne plašče, ki so jih z velikim trudom obnovili. Za kratek čas smo se zaustavili še pred cerkvijo in odšli na skupno kosilo v bližnjo gostilno.

Od tam smo nadaljevali pot v Komeno. Tu smo imeli rožni venec in litanije. Tamkajšnjo cerkev obnavljajo. Prečudoviti gotski oltar, ki ima izredno zanimiv kip sv. Petra, bo v vsej veličini zaživel, ko bo

dalje na 8. strani ■

—O—

KASETA GORIŠKIH ZBOROV

»S pesmijo od Brd do Krasa«: tak je naslov glasbene kasete, ki so jo v ponedeljek, 24. t.m., predstavili v dvorani Kato-liškega doma v Gorici. Na kaseti je 16 zborovskih posnetkov, skupno pa jim je dvojica: da jih izvajajo zbori z Goriškega, in da so avtorji posnetih pesmi skladatelji iz primorske dežele. Naštetimo jih: Ubald Vrabc, Vinko Vodopivec, Fran Venturini, Mirko Filej, Rado Simoniti, Emil Komel, Lojze Bratuž, Zdravko Klanjšček, Stanko Jericijo in Stefan Mauri. Izvajalci njihovih skladb so zbori iz krajev Štmaver, Štandrež, Doberdob, Števerjan, Rupa-Peč in Podgora ter zbora »Lojze Bratuž« in »Mirko Filej« iz Gorice.

Kaseto je oskrbela in izdala Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici, in to je njen prvi tak podvig, ki dopolnjuje dolgoletno publicistično dejavnost te goriške prosvetne organizacije. To je ob predstavitvi poudaril Damijan Paulin, ki je občinstvo pozdravil v imenu Sveta slovenskih organizacij; isto misel pa je še podrobneje razvila Franka Žgavec, ki je glasbeno kaseto spremljala od zamisli do tehnične izvedbe. Poudarila je med drugim, da želi biti kaseta po eni strani dokument, po drugi pa spodbuda za nadaljnje delo: hkrati pa bo kaseta v svoji priročnosti tudi prijetna spremljevalka vseh, ki si v poljubnem trenutku zaželi lepega domačega petja.

Predstavljena kaseta je lepa tudi po zunanem videzu: krasi jo akvarel goriškega umetnika Andreja Korsiča.

DOM MANGART
ZABNICE — KANALSKA DOLINA
tel. 0428/63173

Primerno izhodišče za izlete v tri dežele in pet dolin.

— — —

Nova uprava nudi za julij in september enotedenski polpenzion za 234 tisoč lir.

lesa so imela svoje mesto v za to določenem prostoru in niso bila razmetana, kot vidimo včasih okrog naših cerkva. Pozdravilo nas je lepo ubrano pritrkavanje in smo takoj, ko smo vstopili v cerkev, videli red in ubranost. Pri maši je bilo veliko šolarjev in starejših, saj se je tudi v Sloveniji začel pouk. Gospodinje običajno pridejo k prvi maši, kot še marsikje na podeželju. Ljudsko petje je lepo donelo in kazalo na živost župnije. Naša maša je bila ob enajstih. Tamkajšnji gospod župnik nas je lepo nagovoril in po maši predstavil župnijo.

Hudo neurje v deželi

V Kanalski dolini in Reziji in pa v goriški pokrajini in nižinskih predelih odpravljajo posledice hudega neurja, ki je prizadel to področje v nedeljo, 23. in ponedeljek, 24. t.m., v Kanalski dolini pa se je na vrhovih že pojavil sneg. V Kaninovi skupini je zasneženo od 1600 metrov višine navzgor, v skupinah Montaža, Viža in Mangarta pa je snežilo na 2000 metrih.

V Palmanovi je bila v torek, 25. t.m., skupna seja deželnega odbornika za civilno zaščito Di Benedetta, njegovih sodelavcev, predstavnikov videmske pokrajine in prefektore ter županov iz Mužca, Rezije, Naborjeta, Ovčje vasi, Kluž, Dunje, Tablje in občine Na Bili. Škoda znaša gotovo več kot 10 milijard lir in pristojni organi bodo zahtevali od države in dežele posebne

prispevke, ki so predvideni za naravne nesreče.

Glavne prometne žile so že včeraj, 24. dali vse področje, ki ga je prizadelo neurje t.m., odprli prometu. Tako ni več prekinitve na avtocesti, Tabeljski državni in na železniški progi. V Benečiji pa so nastopile težave pri Grmeku zaradi usada na cesti.

S posebnim helikopterjem so pregledje v noči od nedelje na ponedeljek. Prepovedali so uporabo vodovoda, ki oskrbuje 10 tisoč ljudi, v občinah Čenta, Buja in Magnano in Riviera, ker je zemeljski usad v Terski dolini onesnažil vodovod.

Hudo škoda pa ocenjujejo tudi na Goriškem v občinah Gladišče, Vileše, Romans, Fara in Mariano, kjer so zračni vrtinci puštošili hiše in polja.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Zadnja številka Naših razgledov, o Slovencih v zamejstvu in po svetu

Zadnja številka Naših razgledov, štirinajstodnevnik za politična, gospodarska in kulturna vprašanja, ki izhaja v Ljubljani, je za nas še posebno zanimiva. Precej člankov je namreč posvečenih vprašanju Slovencev v zamejstvu in zdomstvu. Predvsem so vredni branja članki o slovenskem ekonomistu iz ZDA Hočevarju, o načrtu za slovensko šolstvo po svetu, ki naj bi v naših rojaki vzbudilo narodno zavest in samozavest, o vprašanju Istre in še o marsičem. O koncertni sezoni Glasbene matice je svoj prispevek napisal Gojmir Demšar, našemu pesniku Vinku Beličiču pa zadnja številka Naših razgledov posveča celo stran.

Slavist in predavatelj, ki živi in dela v ZRN, Marko Dvorák je za to številko napisal prispevek, v katerem razlaga svoj načrt za šolstvo v tako imenovani »tretji Sloveniji«. Pisec predvsem opozarja, da je asimilacija zdomcev nenadomestljiva izguba za narod, istočasno pa tudi poguba za ljudi v tujem okolju. Cilj in naloga našega javnega prizadevanja v zdomstvu in po svetu bi morala biti predvsem razvijanje slovenstva kot

enkratnega in neponovljivega pojava v okviru svetovnega zgodovinskega dogajanja, piše avtor. V razseljeni Sloveniji bi bilo treba najprej načrtno gojiti poznavanje in temeljito znanje materinščine in slovenske kulture in to v najširšem smislu besede. Nujno bi bilo rojakom po svetu približati tudi slovensko zgodovino, zemljepis, literaturo, likovništvo, glasbo, skratka vse, kar je del njihovih kulturnih korenin. Na ta način bi lahko dosegli vsaj tri vrednote, ki so za obstoj našega naroda nepogrešljive. Predvsem bi prebudili in razširili konkretno narodno zavest v tako imenovani »tretji Sloveniji«, dvignili bi življenjsko in poklicno raven rojakov po svetu in bi obenem uveljavili pojem slovenstva na vseh ravneh in v vseh okoljih, kjer živijo Slovenci. Vse to bi bilo našim ljudem v tujini v korist pri njihovem suverenem, avtonomnem in kvalitetnem integriranju v tuje okolje kot polnopravne osebe.

Zanimiv in poučen je tudi članek profesorice na ljubljanski Ekonomski fakulteti Tee Petrin, ki je za to številko Naših razgledov napisala poglobljen prispevek o delovanju svetovno znane slovenskega ekonomista Toussainta Hočevarja iz ZDA, ki je pred tremi leti umrl v šestdesetem letu starosti. Njegovo znanstveno delovanje je usmerjala predvsem brezmejna ljubezen do domovine in do slovenstva. Kot ekonomist je predvsem preučeval gospodarske značilnosti jugovzhodne in srednje Evrope, še posebej pa se je posvetil ekonomskim problemom tako v matici kot v zamejstvu. V petdesetih letih je strokovno javnost opozoril na pomen jezika kot dejavnika gospodarskega razvoja in tako postavil temelje ekonomiki jezikov. Ugotovil je, da institucionalizacija uporabe manjšinskega jezika ustvarja prihranke v gospodarstvu. S svojo analizo razvoja bančništva na Slovenskem pred letom 1918 pa je dokazal, kako je šele zamenjava do tedaj prevladujočega nemškega jezika s slovenskim omogočila razvoj bančništva na pod-

ročjih manjšinskih narodov in s tem razcvet bančništva v celotni takratni Avstriji. To je bil ponoven dokaz, kako pomembna ekonomska dolžina je jezik.

Hočevar je veliko pisal tudi o problemih Slovencev in Jugoslovancev, pa tudi o položaju slovenskih manjšin v Avstriji in Italiji. Na vse načine si je prizadeval, da bi imeli rojaki v ZDA, kjer je tudi sam živel in delal, vsakodnevni stik z matico. Avtorica članka Tea Petrin zaključuje z mislijo, da bi bilo prav, če bi v slovenskem jeziku izdali vsaj zbrane spise iz njegovega bogatega strokovnega opusa. Šele tedaj se bomo zavedli, kaj smo Slovenci s Hočevarjem pravzaprav izgubili.

Našemu pesniku Vinku Beličiču posveča zadnja številka Naših razgledov celo stran. Zapis o njegovem življenjskem delu s posebnim poudarkom na pesnikovo zadnjo zbirko z naslovom »Pesem je spomin«, je napisal Denis Poniž, pesnik, dramatik in publicist iz Ljubljane. Avtor piše, da se je z Beličičevo poezijo seznanil pozno, šele sredi sedemdesetih let. O tem pesniku prej ni bilo govora nikjer, niti na univerzitetnih predavanjih, in to zaradi tedanje kulturne politike v Sloveniji, ki je zbrisala s seznama umetnikov celotno generacijo »dominsvetovcev« (književnikov, ki so objavljali v reviji »Dom in svet«). Sedaj so časi drugačni, nadaljuje Poniž, in mnoga znamenja kažejo, da je končno nastopil čas, ko bomo morali dogodke v medvojnem dogajanju videti v povsem novi luči.

Avtor prispevka analizira nekatere najpomembnejše Beličičeve poezije, predvsem pa zbirko »Pesem je spomin«, ki je razdeljena na dva dela: prvo in drugo domovino. Njegove pesmi, piše Poniž, izražajo nenehno eksistencialno iskanje. Ob koncu se avtor članka sprašuje, kdaj bodo popolnoma porušene ideološke pregrade in predsodki, da bo Beličič končno lahko zapel o eni sami domovini.

V zadnji številki Naših razgledov bomo lahko prebrali še vrsto zanimivih člankov. Med drugim je v celoti objavljen prvi del posega Janeza Pogačnika o slovenski Cerкви pred novimi nalogami, s katerim je ta duhovnik iz Ljubljane nastopil tudi na letošnji jubilejni Drugi omenimo naj še članek v spomin na pokojnega književnika Jožeta Javorška. Poleg tega objavlja štirinajstodnevnik številne članke iz jugoslovanskega in tujega časopisja, precej prostora pa je odmerjenega umetnosti.

Vipavski Križ...

■ nadaljevanje s 3. strani

1684. 16. jan. v Dornbergu Leopold von Filipussi od Riharda od Sv. Križa s Cecilijo con Paulitič.

1714. 10. sept. v Gradiški, Leopold von Filipussi, sin Leopolda, z Leonoro von Porta.

1753. 10. aprila, Sigismund von Filipussi, sin Leopolda in Leonore z Marijo Jožefo von Alessio.

1794. 20. aprila v Sv. Križu Sigismund Filipussi za pričo pri poroki Leonore grofice Edling z Leopoldom Molina.

Po smrti Sigismunda Filipussija je ta rod v Križu usahnil, a v Gradiški je še živela sorodnica Marjana Filipussi, umrla 6. aprila 1821, stara 84 let. Dediči so premičnine, travnike in poslopja prodali, imetje so pokupili Cotičevi, Schönovi, Mrevletovi in Batič-Hočevarjevi.

Iz zemljiške knjige v Ajdovščini se ponuja ugotovitev, da sta bili današnji hiši v Križu št. 15 in št. 16 skupno imetje družine Filipussi. Današnja št. 15 je bila prej št. 6, kjer je živel Janez Schön, roj. dne 10. avg. 1795 in poročen z Marijo Šivic; nato je dobila št. 11, kjer najdemo Jožefo Palek. Sledi Franc Schön, roj. 25. nov. 1837 - 1901, žena Jožefa Palk, a na novi št. 15 živita danes Evstahij Palk in njegova žena Alojzija.

Hišna št. 16, stara št. 10. Lastnik je leta 1852 bil Anton Batič, sin Franceta; zgradba je vknjižena kot »štala« za ovce in koze, sedanji lastnik Hočevar Anton.

Hiša št. 15 ima kolono, kamnit obokan vhod, na njem je vsekana letnica 1592. Kamnit, obokan vhod je bil vzidan v novejši dobi, lastnik je pri zidanju ali popravilu hiše samo prepisal letnico starega vhoda.

Župnišče v Križu se obnavlja, zato se vse knjige nahajajo v mračnem podstrešju in je stoje brez mize in stola težko priti do podatkov.

BORIS MOZINA

Podatki: župnišče Dornberg, Križ, Šivic.

Umrl je pisatelj Marjan Rožanc

V noči od torka na sredo (18. - 19. septembra) je smrt napisala besedo »konec« literarnemu ustvarjanju Marjana Rožanca, enega najspretnjših peres v sodobni slovenski književnosti. Javnost je to žalostno dejstvo pretreslo in presenčilo, saj je bil pisatelj le nekaj ur pred svojo smrtjo prisoten na predstavitvi svojega zadnjega dela z naslovom Manihejske kronike, ki sodi v sam vrh slovenske esejske, kamor se je pokojni umetnik zapisal že s svojimi drugimi deli. Iz te poslednje knjige bo bralec začutil slutnjo ustvarjalca, da se bo njegovo življenje kmalu zaključilo.

Marjan Rožanc se je rodil v Ljubljani 21. novembra 1930. Nižjo gimnazijo in grafično šolo je dokončal v Ljubljani, nato pa se je zaposlil v raznih tiskarnah. Kasneje se je odločil za svobodni poklic književnika, deloval pa je tudi pri raznih športnih organizacijah. Rožanc sodi v tisto generacijo literarnih ustvarjalcev, ki so se znali otresti spon takrat prevladujočega socialnega in sentimentalnega realizma in so izoblikova-

li svojo, sodobnejšo prozo v koraku s časom. Med njegova najpomembnejša dela sodita romana, ki imata precej sorodnosti s kufkovsko miselnostjo: Slepo oko gospoda Janka in Ljubezen, roman o tragičnem vojnem času.

Pokojni pisatelj je začel pisati ob koncu petdesetih let. Začel je z novelami kot Mrtvi in ostali, Zračne puške in Vstajenje mesa, kaj kmalu pa se je izoblikoval v popolnega književnika. Z uspehom se je lotil zahtevnejših literarnih zvrsti — romanov, dram in esejev. Med njegovimi dramskimi besedili naj omenimo Jutro preteklega včeraj in igro Stauba. Rožanc se v vseh letih svojega pisateljstva ni slepo podrejal prevladujoči miselnosti. Vedno in povsod je bila prisotna njegova polemična žilica. Svoje kritike je brez strahu izrekel tudi pred javnostjo. Zaradi svoje družbeno-kritične drame z naslovom Topla greda je doživel tudi preganjanje in proces, oblasti pa so to igro prepovedale. Ob tisti priložnosti je prišlo v Trstu do prave

dalje na 8. strani

Sodobno kmetijstvo

Dela v sadovnjaku

Obrali smo jagodičje in zgodnja jabolka ter hruške, rastline pa je treba poškropiti s fungicidom, pomešanim z insekticidom. Uredimo krošnjo in če smo opravili med letom vsa potrebna dela, je mlado dreve primerno veliko in ima zdravo listje ter dolge ravne enoletne poganjke. Še zadnjič pinciramo špalirno in drugo mlado sadno dreve, odstranimo bohotivke in poganjke, ki so znova zrastle iz debla ali koreninskega vratu. Poskrbimo, da so kolo-barji obdelani in da je kol ob drevesu dobro pritrjen in privezan ob drevesce. Če tudi bi vladala suša, ne zalivamo, ker se rast drevesa ob tem času že ustavi.

Konec septembra in v začetku oktobra zorijo lešniki in orehi. Otresemo jih in posušimo na lesah, shranimo pa v skladiščih pri dve do štiri stopinje Celzija ter pri 70 do 80 odstotkov vlažnosti zraka. Raztrese-ni morajo biti v tanki plasti. Pri otresanju lešnikov in orehov pazimo na mlade veje in poganjke in krošnje ne poškodujmo, sicer bo pridelek drugo leto manjši.

Dozorevajo tudi odpornejše sorte jabolk in hrušk. Tako po zaporedju obere-mo summered, fantazijo, alkmene, kokoso-vo reneto in zlato parmeno.

Znano je, da obiramo breskve pa tudi

marelice dvakrat do trikrat, nekatere sorte jabolk, kot je jonagold, prav tako zorijo večkrat in je treba obrati plodove v vrhu, po nekaj dneh pa še ostale plodove. Sadje obirajmo pazljivo, nepoškodovano mora imeti pecelj. Vsaka poškodba in obtis zmanjša videz in vrednost ter pospeši propadanje. Plodove prelagajmo čim manjkrat. Najmanj občutljive so hruške, ker so drevesno zrele zelo trdo in se zmečajo šele v skladišču. Po obliki in videzu jih sortirajmo že ob obiranju. Če so zimske sorte in namenjene trgu šele pozno pomladi, jih skladiščimo po velikosti. V drugo skupino dajemo za sorto manj značilne plodove, slabše obarvane in drobnejše. V tretjo pa sodijo mehanično poškodovane ali od škodljivcev prizadete, ki so primerne za žganjekuho ter predelavo v sokove in marmelado. Zato je potrebno to sadje uporabiti čim prej, saj bi nastala velika škoda, če bi propadlo.

Sadje obiramo v suhem vremenu, nikakor ob rosi. V zabojčke zlagamo le suho sadje. Obrano sadje naj ne bo na soncu. Gnilo odpadlo sadje je vir monilije, zato ga je treba zakopati v jamo, ki jo zasujemo z do 30 cm zemlje. Počistimo tudi shrambo.

Z. T.

Vpliv temperaturnih razlik na rejo kuncev

Kunci se razmnožujejo skozi vse leto, zato moramo vzdrževati v hlevu in kletkah dovolj svetlobe, čist zrak, ustrezno temperaturo in relativno zračno vlago, kar bo omogočilo živalim enako počutje pri najvišjih in najnižjih zunanji temperatu-rah zraka.

Večje temperaturne razlike delujejo na kunce kot stres, ki povzroči izgubo teka ali celo bolezen, ki uniči celotno rejo. Temperatura naj bi se v hlevu in kletkah gibala od 13 do 18 stopinj C. Kunci nima-jo žlez znojnic in oddajajo odvečno toploto samo s hitrejšim dihanjem in tempera-turo nad 25 stopinj težko prenašajo. Viso-ke poletne temperature zmanjšujejo od-pornost proti boleznim. Iz seča izhlapeva amonijak, kar povzroča vnetje dihalnih or-ganov ter virusna in bakterijska obolenja. Kadar temperatura zraka preseže 29 sto-pinj, se pri kuncih zmanjša plodnost. Pri višjih temperaturah se tudi količina za-vžite hrane zmanjša za do 40%; mladiči stari do 10 dni potrebujejo temperaturo gnezda 35° C od 11. do 17. dneva 30° C, živali, ki smo jih namenili za zakol, okoli 18°, priplodne živali pa 12 do 16° C.

Relativna zračna vlaga nastaja zaradi izparevanja vode iz gnoja, seča, dihanja, napajalne vode in vlažnosti zunanjega zra-ka. Kunec porabi na dan od 0,25 do 1 li-tra vode. Dobiva jo s pitjem in predvsem z zeleno krmo. Z dihanjem odda 10% vo-de. Zrak v prostoru se mora redno zame-njavati, prepiha ne sme biti. Toplejši zrak

sprejme večje količine vode, tako, da jo odnaša s prezračevanjem več vlage kot hladen zrak. Visoko relativno vlažnost imamo pri 70 do 80%, nizko pa pri manjši od 50%. Visoka je za kunce škodljiva, ker se povečuje zgoščenost škodljivih plinov in prahu v zraku, s tem pa tudi neprijeten vonj v hlevu. Vse to povzroča pri kuncih zaspanost, neješčnost, slinjenje zaradi vnetja sluznice, pospešuje obolenje dihalnih organov in povzroča zastrupitve.

Kožuh postane vlažen, dlake pa lepljive, kar zmanjšuje izolacijsko sposobnost. Uravnavanje telesne temperature je težje, kar je nevarno za mladiče v gnezdu.

Pojavila se je doslej neznana bolezen kuncev in zajcev, ki jo nazivamo hemora-gična X, kajti povzročitelj ne spada v do-slej znano skupino virusov. Bolezen mikro-matoze se prav tako pojavlja od 1975. leta dalje. Nova bolezen se prenaša z neposred-nim stikom bolne in zdrave živali, insekti, glodalci, hrano, posodami in neposredno rejci samimi. Značilen je krvni izcedek iz nosa, potek bolezni je hiter, živali kažejo znake le nekaj ur pred poginom. Pravilo-ma ne zbolijo mladiči do starosti 35 dni, pri starejših živalih pa je obolenost in po-gin zelo visok. Prenesla se je od divjih zajcev v domačo rejo. Ob raztelesitvi so značilne krvavitve v sapniku, pljučih, le-dvicah in sečnem mehurju, povečana so jetra, vranica vratna žleza in natekla plju-ča, okvarjen je celoten imunski sistem.

Z. T.

SLOVENSKI VISOKOŠOLSKI SKLAD »SERGIJ TONČIČ« V TRSTU

razpisuje

v akademskem letu 1990/91 štipendije oz. podpore, namenjene rednemu študiju ali izredni raziskavi ali izrednemu študijskemu potovanju v tujini.

Pogoji so naslednji:

1. Prosilci so lahko visokošolski študenti slovenske narodnosti s stalnim bivali-ščem v deželi Furlaniji-Juljski krajini;
2. Imeti morajo dober šolski uspeh: vsaj 42/60 kot oceno zrelostnega izpita ali vsaj dve tretjini opravljenih izpitov s srednjo oceno 24/30, ako so univerzi-tetni študenti;
3. Pripadati družini s skromnimi finančni-mi dohodki.

Lastnoročne prošnje s kratkim curricu-lum, opremljene z družinskim listom pro-silca in kopijo zadnje družinske davčne prijave je treba nasloviti do 31. oktobra 1990 na:

Visokošolski sklad »S. Tončič«, Pisarna Boris Kuret, ul. Genova 13, Trst. Infor-macije na tel. 742405, 365260.

POTREBNI SO IZREDNI UKREPI IN NE IZREDNI ZAKONI

■ nadaljevanje iz strani 1

Predsednik republike Cossiga je pred krsto ubitega sodnika pozval italijansko ljudstvo na moralni upor in na enotni na-stop zoper organizirani kriminal. V poseb-nem pismu, naslovljenem na pravosodne-ga ministra, na predsednika senata in po-slanske zbornice ter na podpredsednika Višjega sodnega sveta je nakazal pot, na katero je treba stopiti za učinkovit in u-spešen boj proti mafiji. V ta namen niso potrebni izredni zakoni — je napisal — temveč so potrebni izredni ukrepi, kot sta na primer enotno osrednje javno tožilstvo za mafijske zločine ter centralizacija pre-iskovalnih služb. Predsednik Cossiga pou-darja, da morajo v boju proti mafiji so-delovati vse politične, kulturne, posvetne in cerkvene sile. Predlaga, naj se ponovno proučijo ugodnosti, ki jih sedanja zakono-daja predvideva za zapornike, naj se pri-mernejše zaščitijo priče, naj se poenostavijo postopki za izpopolnitev organikov v sod-stvu. Na koncu predsednik republike ome-nja prisotnost mafije v javni upravi, pri čemer predlaga strožje ukrepe za izvolitev javnih upraviteljev.

—o—

Zahodnonemški predsednik Von Weiz-saecker je v ponedeljek, 24. t.m., podpisal dogovor o združitvi Nemčije, katerega sta izglasovala že oba parlamenta. Do formal-ne združitve bo prišlo 3. oktobra. Vzhodna Nemčija pa je izstopila iz Varšavskega pak-ta in okviru dogovora, ki sta ga sklenila Kohl in Gorbačov.

—o—

Trgovinska zbornica Slovenije ugotav-lja nezadržni padec industrijske proizvod-nje. Napoveduje, da se bo položaj še po-slabšal. Zato predlaga devalvacijo dinarja in radikalno preusmeritev gospodarskih dejavnosti ter uvedbo posebnih ukrepov, ki naj zagotovijo trdnjše gospodarjenje.

O četrty številki »Znamenje«

V Mariboru je pred nedavnim izšla četrta številka revije z versko vsebino »Znamenje«, ki izhaja dvomesečno. Največ prostora je odmerjenega zapisom o vlogi Cerkve v današnjem svetu. Uvodna razprava je delo glavnega in odgovornega urednika škofa Vekoslava Grmiča, ki predvsem poudarja, da krščanstvo ne sme prezreti tega, kar se danes dogaja na področju religije. V nasprotnem slučaju ne bo znala več ustrezno odgovarjati na znamenje časa in ne bo več mogla prinašati današnjemu svetu pravega evangeljskega sporočila. Žal se še danes v krščanstvu in njegovih institucionalnih oblikah dogajajo stvari, ki so nasprotne dialogu. Večkrat tudi v teh časih slišimo izjave poglavarjev krščanskih Cerkva, da imajo kristjani (oz. Cerkve) vso resnico, da jim torej resnice ni treba iskati, temveč jo morajo le oznanjati drugim. Predstavniki krščanskih Cerkva nastopajo včasih kot nezmotljivi učitelji.

Škof Grmič se je v svojem razmišljanju zaustavil pri nekaterih sodobnih pojavih na področju religije. Predvsem trdi, da se dandanes vedno bolj uveljavlja nasprotovanje dogmatizmu, prevelikemu poudarjanju dogmatično o predeljenemu nauku, ki onemogoča živo izkustvo in svobodno odločitev. Res pa je, da težnja po dogmatizmu še ni popolnoma izginila. Nasprotno — kaže se v različnih oblikah, saj mnogi ljudje potrebujejo prav takšno trdno oporo v času, ko postaja vse vprašljivo, ko se je vse zamajalo celo v svojih temeljih, ko je človek v strahu za svojo bodočnost. Pisec ob koncu poudarja, da bi si morala današnja katoliška Cerkev bolj prizadevati, da uresniči smernice 2. vatikanskega koncila, kar zadeva pravice posameznega vernika v njej, še posebej žensk, in kar zadeva svobodo in odgovornost vseh vernikov, osebno vernost, pluralizem in dialog. Prihodnost krščanske religije in še posebej Cerkve pa je odvisna od njenega resničnega spoznanja znamenja časa, opozarja msgr. Grmič.

Zadnja številka »Znamenja« vsebuje tudi vrsto drugih zapisov o univerzalnosti pravici religij, o teologiji in družbenemu nauku Cerkve, o bodočnosti sodobne družbe, o zgodovinskem razvoju ideje o temeljnih človekovih pravicah od klasične kulturne tradicije do angleške Magne Chartae v 13. stoletju, Združenih narodov in splošne deklaracije.

Omembe vreden je prispevek Mace Jogan o legitimizaciji družbene razlike med moškim in žensko v razlagah slovenskih katoliških sociologov. Avtorica je orisala razlage J. E. Kreka, A. Ušeničnika, J. Jeraja in A. Gosarja o vprašanju vstopanja žensk v politično sfero. Omenjeni misleci so delovali v času, ko je plahnelo zaupanje v teološko legitimizacijo obstoječe neenakosti med spoloma. Tedaj so se namreč začele pojavljati zahteve po ekonomski, predvsem pa politični emancipaciji. Avtorica ugotavlja, da je bilo po mnenju teh katoliških sociologov sleherni problematiziranje »naravnega« položaja ženske nenaravno početje. Nenaravne so bile torej zahteve žensk, da bi smele biti povsem enakovredne na področju politike. Predvsem je vsem tem mislecem v večji ali manjši meri skupno prepričanje, naj ženska ne vstopa v politično življenje, saj bi se s tem odtujile družini, svoji »naravni« vlogi matere, žene in gospodinje. Prav na družini pa temelji sreča vsakega naroda, so trdili. Maca Jogan predvsem poudarja, da se ti katoliški sociologi niso ozirali na individualno srečo ženske. Predvsem pa je iz njihovih zapisov mogoče razbrati, da mora v javnosti prevladovati razum, ki pa ga ženske nimajo, ker v njih prevladuje čustvena plat.

Zadnja številka »Znamenja« vsebuje tudi poezije Staneta Črničiča in Mateje Sever, pa tudi kratke zapise o sodobnih dogajanjih, kot na primer o uničevanju amazonskega pragozda, problemu naraščajočega števila beguncev iz Tretjega sveta, poizkusih na človeških zarodkih, o dejstvu, da je v Italiji duhovnikov vedno manj, o emancipaciji žensk v Afganistanu, o vedno hujših težavah, ki jih povzročajo zapuščenost, lakota, revščina in nasilje v Vzhodni Afriki.

V rubriki z naslovom »Razmišljanja« velja opozoriti še na prispevek Maje Škrjanc o deklaraciji o suverenosti Republike Slovenije. Avtorica trdi, da se zdi, kot da človek še ni dojel novih, sproščenih časov. Zaradi slabih izkušenj,

vpet med strah in nezaupanje, še vedno ne zna misliti s svojo glavo. V časopisih bere samo o stečajih, gospodarski krizi, o slabi ureditvi zdravja in šolstva. Maja Škrjanc se loteva tudi vprašanja sprave, do katere je, vsaj v besedah, prišlo na nedavni spominski slovesnosti v Kočevskem Rogu. Ali smo sploh zreli za spravo, se sprašuje avtorica. Ob sovraštvu, mrznji, nezaupanju ni mogoče živeti, piše, zato je 2. julij pomembnejši, saj nas zavezuje, da skupaj pomagamo (dan sprejetja deklaracije o suverenosti) toliko, da izvedemo naši vladi voz iz prepada. Naredimo konec nepotrebnim zdraham! Enotni in vendar povsem različni stopimo na pot nove suverene Slovenije! Ne glejmo več nazaj, temveč naprej in pomagajmo ustvariti mladim lepše čase.

—O—

ROMANJE ŽUPNIJE DOBERDOB

■ nadaljevanje s 5. strani

oltar dokončno pozlačen. Čeprav so bile tisto nedeljo v Komendi tradicionalne konjske dirke, so ljudje, med njimi celo šolarji, našli čas za popoldanski nedeljski blagoslov. Tudi to je bilo za nas zanimivo ...

Čeprav je bilo vreme megleno, smo bili zadovoljni, da smo spoznali del naše lepše Slovenije in se tako seznanili tudi z življenjem tamkajšnjih župnij.

UMRL JE PISATELJ MARJAN ROŽANEC

■ nadaljevanje s 6. strani

solidarnostne akcije v podporo preganjenega pisatelja, zanj so se zavzeli slovenski in tudi italijanski intelektualni krogi.

Književnika, ki je moral sredi svojega stvarjalnega dela izpustiti pero iz rok, so pokopali v ponedeljek, 24. septembra, v Ljubljani. Na njegovi zadnji poti so pokojnega Marjana Rožanca poleg svojcev in prijateljev pospremili tudi najvidnejši predstavniki slovenske kulture in njegova življenja.

—O—

Za 35.000 delavcev Fiata se je začel prvi teden dopolnilne blagajne. Za teden dni se bodo ustavili vsi avtomobilski obrati, razen onih v Cassinu in Chivassu ter Pomiglianu D'Arco.

France Bevk *Legenda o božji martri*

III.

S poslednjimi silami je pobrala otroka in stopila na stezo, ki je vodila čez skalnate griče proti morju. Opotekala se je in lovila, da bi ne padla, zakaj vedela je, da bi potem več ne vstala.

Ustavila se je pred sleherno hišo ob poti, pokazala na otroka in zaklicala s slabotnim glasom:

»Usmilite se ga, preden umrem! Usmilite se ga zaradi bridke martre našega Gospoda!«

Hiše so bile neme. Nekateri so stale prazne, drugod so se prebivalci zapirali pred kugo. Ko so zagledali tujo žensko, ki je bila že počrnela v obraz, bolj podobna smrti kot živemu človeku, so se prekrizavali iz strahu pred božjo dekle.

Mati se je opotekala dalje.

In tako je dospela do štivanskega samostana.

Tih in mrtev je stal ob treh rokavih Timava, kakor da so pomrli vsi bratje ali se

izselili, zidovje je štrlelo zapuščeno v pripeki južnega sonca. In iz cerkve, ki je bila tudi zaklenjena, je odmevalo zateglo petje psalmov.

Mati se je zgrudila. Ni imela več moči, da bi dvignila roko in potrkala. Otrok je zavekal.

Brat Ahacij, vratar, ni smel nikogar spustiti v samostan, da se ne vtihotapi tudi dekla Gospodova. Zaslišal je otroški jok in se začudil, za špranjo odprl vrata. Zagledal je ženo z otrokom, počrnel obraz, vročične oči, razpokane, žejne ustnice, ki so se z muko premikale:

»Usmilite se ga ... zaradi bridke martre ...

Brat Ahacij ni zaprl vrat. Stal je kot okamenel. Roka Gospodova se mu je svařeče dotaknila duše. Obšlo ga je neizmereno usmiljenje.

»Vzemite otroka!« je šepetala. »Ne dotikajte se me, okužena sem! Zame ni več pomoči, umrla bom ... Vzemite otroka ...«

»Kaj bi storil Jezus Kristus na mojem mestu, draga žena?« se je nasmehnil brat Ahacij.

Vzel je otroka, a njo je položil v travo. Prinesel je mleka in ga ji je po kapljicah vlival v žejna usta. Bila je božja ljubezen.

Tedaj je prijadrala skrivnostna barka, zavila v ustje Timava, priplula do samostanskega obzidja in tam obstala. Na bellem ozadju jadra se je odražala božja martra.

Čudežno božjo martro so v procesiji prenesli v cerkev. Barka z belim jadrom je bila ponoči izginila, nihče več je ni videl. Po vseh vaseh so govorili le o Križanem. Prihajali so kužni bolniki na vozovih in peš, se dotikali svetega lesa, kakor se ga je bila dotaknila mati od Doberdobskega jezera in je ozdravela. Ozdravljali so kuga je izginila. In je znova posijal žarek radosti na bridko deželo borovih gozdičev, sivih skal, brinja in pelina.

Božja martra, podoba človeškega trpljenja in božje ljubezni, je delila milosti ... Danes je ni več. Tudi samostan leži v razvalinah.

(Konec)